

SŁAWOMIR ZAWISZA, WOJCIECH PEROŃ
Katedra Ekonomiki i Doradztwa w Agrobiznesie
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

PRZYGOTOWANIE DO NOWYCH ZADAŃ PO WSTĄPIENIU POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE ŚWIĘTOKRZYSKIEGO OŚRODKA DORADZTWA ROLNICZEGO W MODLISZEWICACH

1. Wstęp

Wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego są największą i najważniejszą instytucją świadczącą usługi i wsparcie dla rolników. Pomimo wielu zmian zachowują status państwowych jednostek doradztwa rolniczego, kontynuując kilkudziesięcioletnie tradycje rozwoju. Ewolucja instytucji doradztwa rolniczego w Polsce nabrała nowego wymiaru po integracji z Unią Europejską w 2004 roku. Doradztwo rolnicze stało się elementem systemu realizującego politykę rolną zgodnie z zasadami obowiązującymi w ramach Wspólnoty ze wszystkimi konsekwencjami. Jak wskazuje Kania [2007], doradztwo rolnicze w wielu krajach musi sprostać wyzwaniom związanym z pojawiającymi się w Europie i na świecie nowymi trendami, jak globalizacja i liberalizacja rynków rolnych, ograniczanie wydatków budżetowych kierowanych na zadania doradcze oraz komercjalizacja usług doradczych. Tym samym procesom poddane są WODR w Polsce, przyjmując główny ciężar pracy doradczej, informacyjnej i oświatowej wśród rolników. Zdaniem Matuszaka [2005] połączenie Polski z Unią Europejską miało duży wpływ na zmiany w doradztwie rolniczym. Konieczne były regulacje prawne, nowe wyposażenie, jak i zaangażowanie kadry w takim dostosowaniu doradztwa rolniczego, aby możliwe było sprawne udzielanie pomocy. Napływ znacznych środków finansowych na modernizację i dostosowanie polskiego rolnictwa do standardów unijnych stał się wielkim wyzwaniem zarówno dla rolników jak też dla polskiego systemu doradztwa.

Z doświadczeń krajów o podobnej strukturze gospodarstw rolnych, które wcześniej przystępowały do UE, a także doświadczeń związanych z wdrażaniem pomocy przedakcesyjnej wynika, że rolnicy potrzebują pomocy w przygotowaniu

dokumentacji niezbędnej do skorzystania z pomocy finansowej na rozwój i modernizację gospodarstw, dzięki czemu możliwe są oczekiwane przemiany restrukturyzacyjne w rolnictwie i rozwój obszarów wiejskich. Dlatego niezbędne są zmiany, które prowadzą do doskonalenia systemu doradztwa rolniczego i wiejskiego, umożliwiające udzielanie wsparcia doradczego przez różne instytucje, wzajemnie się uzupełniające i różniące się pod względem finansowania. Do najbardziej pożądanym kierunków aktywności ODR należą: doradztwo dla rolników – głównie doradztwo rolnicze i rolnośrodowiskowe oraz doradztwo dla ludzi zamieszkujących na wsi – doradztwo w zakresie wielofunkcyjnego zagospodarowania wsi, doradztwo socjalno-ekonomiczne i wiejsko środowiskowe [Wiatrak 2003; 2004]. Celem prezentowanych badań było określenie zakresu przygotowania kadry ŚODR w Modliszewicach do zadań wynikających z integracji z UE.

2. Metodyka badań

Materiał empiryczny został zebrany w badaniach przeprowadzonych w październiku i listopadzie 2006 roku¹. Ankieta zawierała 44 pytania i była podzielona na dwie części. Pierwsza część zawierała pytania dotyczące oceny pracy kadr doradczych i dalszego funkcjonowania po integracji z UE. Część druga zawierała informacje ogólne, które dotyczyły miejsca pracy, stanowiska, specjalizacji, płci, wieku, wykształcenia oraz stażu pracy. W badaniach brało udział 124 pracowników Świętokrzyskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach z 13 powiatowych biur w: Końskich, Włoszczowie, Jędrzejowie, Kielcach, Busku-Zdrój, Kazimierzy Wielkiej, Skarżysku-Kamiennej, Starachowicach, Ostrowcu Świętokrzyskim, Pińczowie, Staszowie, Sandomierzu i Opatowie.

W badaniach 54,0% populacji stanowili mężczyźni, natomiast 46,0% kobiety. Najlicniejsza grupa respondentów (40,3%) mieściła się w przedziale wiekowym powyżej 50 lat, zaś następną grupą wiekową w przedziale 40 – 49 lat liczyła 26,6%. W wieku między 30 – 39 lat było 19,4% osób, a od 25 – 29 lat zanotowano 12,1% populacji, zaś 1,6% stanowili młodzi pracownicy w wieku od 18-24 lat. Wśród badanych najlicniejsza grupa, bo aż 96,0% posiadała wykształcenie wyższe, 4,0% stanowili badani, którzy ukończyli szkołę średnią. Ze względu na staż pracy najliczniej reprezentowaną grupę (33,0%) stanowiły osoby pracujące w ODR od 21 – 25 lat, następnie 25,8% pracowało do 5 lat. W następnej kolejności byli doradcy o stażu pracy od 6 – 10 lat (21,0%) oraz od 16-20 lat 12,9% , a najmniej liczną grupę (7,3%) tworzyły osoby pracujące od 11 – 15 lat.

¹ Badania terenowe wykonał Wojciech Peroń w trakcie przygotowywania pracy magisterskiej pod kierunkiem Sławomira Zawiszy.

3. Pracownicy ODR wobec nowych zadań

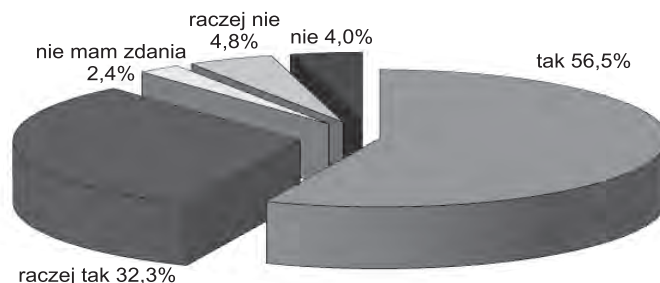
Po wejściu Polski do Unii Europejskiej zmieniły się warunki gospodarowania dla rolników ale także doradcy znaleźli się w nowej sytuacji. Dla uzyskania odpowiedniej skuteczności działalności zawodowej, bardzo ważne jest właściwe przygotowanie pracowników ODR do kompetentnego wykonywania swoich obowiązków i przekazywania rzetelnych informacji rolnikom. Działania mające na celu przygotowanie kadry ODR do przyszłych zmian podejmowane były już na kilka lat przed integracją. Jednym z wymiarów oceny skuteczności działań przygotowawczych może być poziom świadomości przygotowania do realizacji zadań kadry ODR. Wśród badanych pracowników 43,5% osób uważało, że posiadane kwalifikacje są odpowiednie, a 42,8% było zdania, że raczej tak jest. Według 6,5% respondentów raczej nie zostali oni odpowiednio przeszkoleni, a 5,6% nie miało zdania, natomiast niewielka część – 1,6% - uważała, że nie posiada w ogóle niezbędnej wiedzy na temat nowych wymagań po integracji z UE. Jak wskazują badania, większość respondentów wyrażała pozytywną opinię o wiedzy jaką dysponują wobec wyzwań związanych ze zmianami spowodowanymi włączeniem Polski do struktur UE.

Tak pozytywna ocena własnych możliwości spowodowała, że wśród badanych pracowników 56,5% wiązało swoją przyszłość z wykonywanym zawodem doradcy, zaś 32,3% uważało, że raczej w przyszłości będą kontynuować swoją karierę zawodową. Natomiast 4,8% raczej nie planowało dalszego wykonywania tego zawodu, a 4,0% respondentów w ogóle nie wiązało przyszłości z zawodem doradcy, zaś niewiele, bo tylko 2,4% nie miało na ten temat zdania (rysunek 1). Pewna grupa pytanych (25,0%) uważała nawet, że nie przeprowadza się naboru nowych doradców do ODR w Modliszewicach, jednak najwięcej respondentów (68,5%) nie miało wiedzy na ten temat, zaś 5,6% z nich twierdziło, że nowi pracownicy są zatrudniani co pół roku, a nawet 0,8% uważało, że co miesiąc.

Zawód doradcy rolniczego zawsze wiązał się z pewnymi problemami finansowymi, wynikającymi z faktu przynależności do grupy pracowników sfery budżetowej. Cechą charakterystyczną było najczęściej niezbyt wysokie uposażenie wynikające z pracy na etacie. Tak duże zmiany, jak integracja z UE wzbudzały nadzieje na poprawę poziomu finansowania kadry zatrudnionej w doradztwie rolniczym. Wśród respondentów 32,3% uważało, że raczej nastąpiła poprawa ich sytuacji materialnej po wejściu do Unii Europejskiej ale jednocześnie 26,6% twierdziło, że nie dostrzega żadnej poprawy w związku z wstąpieniem do Wspólnoty. Nieco mniej, bowiem 21,8% twierdziło, że raczej nie nastąpiła poprawa, a 13,7% zdecydowanie odpowiedziało, że jest poprawa, zaś 5,6% nie miało zdania (rysunek 2).

Rysunek 1

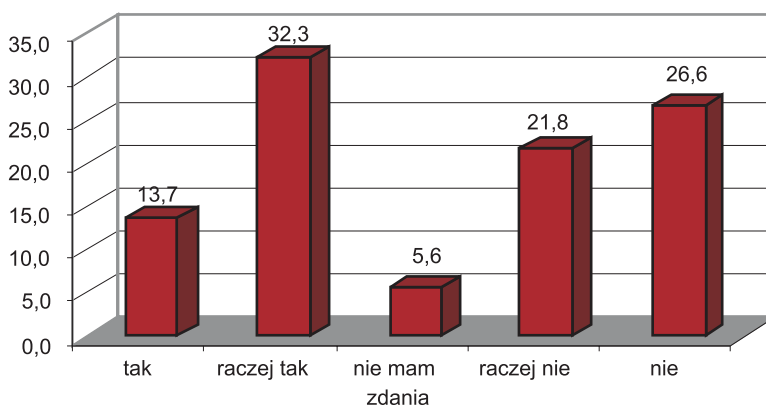
Wiązanie przyszłości z zawodem doradcy według respondentów

Źródło: Badania własne

Rysunek 2

Poprawa sytuacji materialnej po wejściu do UE według badanych pracowników ODR w Modliszewicach (w %)

Źródło: Badania własne

W obecnych uwarunkowaniach znaczna część wysiłków rolników skupia się na poszukiwaniu możliwości uzyskania środków finansowych pozwalających na wykonanie zaplanowanych inwestycji lub bieżących działań gospodarczych. Jednym z ważnych zadań doradców jest więc przekazywanie rolnikom informacji dotyczących możliwości uzyskania środków finansowych z UE. Z przeprowadzonych badań w ośrodku w Modliszewicach wynika, że publikacje z informacjami dotyczącymi możliwości pozyskiwania środków z funduszy UE pojawiały się w ODR co miesiąc – tak odpowiedziało 54,0% badanych lub co pół roku, jak twierdziło 16,9%, a nieco mniej - 15,3%, że dzieje się tak w cyklu 3 miesięcznym. Niewielu (9,7%) uważało, że rolnicy są informowani co 2 miesiące, a tylko 4,0% uważało, że nie publikuje się takich danych.

Aby rozwój gospodarstw rolnych oraz obszarów wiejskich przebiegał prawidłowo potrzebne są środki pieniężne wspierające budżety niezbyt zasobnych rodzin rolniczych gospodarujących na małych zwykle arealach. W ostatnich latach głównym źródłem finansowania stały się fundusze Unii Europejskiej, które pozwalają na coraz skuteczniejsze wspieranie działań rolników. Zdaniem badanych pracowników ODR największej pomocy finansowej udzielano rolnikom w zakresie finansowania PROW (63,8%). Według 32,6% badanych dużego wsparcia materialnego udzielano również w SPO. Tylko 3,5% twierdziło, że znaczącą pomoc finansową rolnicy otrzymali w ramach programu przedakcesyjnego SAPARD.

Jednym z mankamentów gospodarstw rolnych w kraju jest brak obowiązkowego prowadzenia rachunkowości rolniczej. Utrudnia to racjonalizowanie działalności gospodarczej oraz skuteczne diagnozowanie problemów i ocenę możliwości rozwojowych. Doradcy ODR uważali, że w przyszłości powinni zajmować się rachunkowością rolniczą (37,1%), a niewiele mniejsza grupa (35,5%) twierdziła, że raczej tak powinno być. Zaledwie 9,7% respondentów twierdziło, że raczej nie powinno to być dodane do ich obowiązków, a 7,3% zdecydowanie się nie zgodzało, żeby rachunkowość była dodatkowym zadaniem pracowników ODR. Tylko 10,5% nie miało na ten temat zdania. Nie zanotowano istotnych różnic pomiędzy respondentami ze względu na wiek i płeć, zatem poglądy w tej sprawie były jednolite (tabela 1 i 2). Większość badanych doradców (70,9%) jednak doradzała rolnikom prowadzenie rachunkowości rolniczej, a tylko 22,6% twierdziło, że tego nie robi. Zdaniem badanych doradców (43,5%) prowadzenie rachunkowości rolniczej raczej nie cieszy się zainteresowaniem wśród rolników. Wśród respondentów 24,2% dostrzegło zainteresowanie prowadzeniem rachunkowości rolniczej, a 13,7% doradców zdecydowanie to widziało. Tylko 9,7% nie miało zdania, a 8,9% badanych zdecydowanie nie dostrzegło takiego zainteresowania.

Tabela 1

Zależność między opiniami dotyczącymi możliwości prowadzeniem rachunkowości dla rolników a wiekiem pracowników ODR

Prowadzenie rachunkowości	Wiek respondentów				Ogółem	
	< 50 lat		> 50 lat		L	%
	L*	%	L	%		
Tak	30	40,5	21	42,0	51	41,1
Raczej tak	23	31,1	14	28,0	37	29,8
Nie mam zdania	5	6,8	2	4,0	7	5,6
Raczej nie	6	8,1	6	12,0	12	9,7
Nie	10	13,5	7	14,0	17	13,7
Razem	74	100,0	50	100,0	124	100,0

*L-liczba odpowiedzi

Źródło: Badania własne

Tabela 2

Zależność pomiędzy prowadzeniem rachunkowości rolniczej a płcią

Prowadzenie rachunkowości	Płeć				Ogółem	
	kobieta		mężczyzna		L	%
	L	%	L	%		
Tak	23	40,4	28	41,8	51	41,1
Raczej tak	18	31,6	19	28,4	37	29,8
Nie mam zdania	4	7,0	4	6,0	8	6,5
Raczej nie	6	10,5	6	9,0	12	9,7
Nie	6	10,5	10	14,9	16	12,9
Razem	57	100,0	67	100,0	124	100,0

Źródło: Badania własne

Przed integracją z UE było wiele obaw o możliwość konkurowania gospodarstw rolnych oraz produktów żywnościowych wytwarzanych w kraju, na rynku wewnętrznym i zagranicą, z wyrobami z państw członkowskich. Na podstawie badań należy wskazać, że 91,1% badanych było przekonanych, iż polskie produkty żywnościowe mają szansę być konkurencyjne w stosunku do importowanych z zagranicy, a 5,6% badanych było raczej przekonanych. Nieliczni (1,6%) uważali, że polskie produkty raczej nie sprostają wymaganiom stawianym przez Unię Europejską, a 0,8% respondentów było tego pewnych. Niewielka część populacji (0,8%) nie miała zdania w tej kwestii.

Ewolucja doradztwa rolniczego w każdym kraju, w tym także w Polsce, związana jest z konstrukcją systemu organizacyjnego przyporządkowania jednostek doradztwa rolniczego. Kilkudziesięcioletnia tradycja w powojennej Polsce wykształciła system oparty o państwowe ośrodki doradztwa rolniczego, usytuowane na szczeblu wojewódzkim, z oddziałami rozmieszczonymi na terenie powiatów. Najwięcej, bowiem 71,0% respondentów uznało, że najkorzystniejsze byłoby podporządkowanie WODR Ministerstwu Rolnictwa, w przeciwieństwie do grupy badanych (9,7%), którzy uważali za najlepszą opcję, podporządkowanie Marszałkowi, a 8,9% doradców twierdziło, że najkorzystniejsze byłoby stworzenie systemu z CDR w Brwinowie. Najlepszym rozwiązaniem według 8,1% badanych byłoby podporządkowanie Wojewodzie, a 2,3% osób nie wybrało żadnej z tych opcji. Największa część badanych doradców (41,9%) uważała, że podporządkowanie WODR Ministerstwu Rolnictwa na pewno przyniosłoby korzyści materialne w postaci większego dofinansowania, zaś 25,0% nie miało zdania na ten temat, a 21,8% było raczej do tego przekonanych. Najmniej respondentów (5,6%) było zdania, że takie rozwiązanie raczej nie da korzyści finansowych, a tyle samo respondentów (5,6%) było tego pewnych. Spora grupa pytaných doradców (30,6%) obawiała się podporządkowania ODR na szczeblu wojewódzkim. Z kolei 28,2 %

doradców nie miało zdania na ten temat, a 16,1% badanych raczej się tego obawiało. Natomiast 15,3% nie widziało zagrożenia mogącego wynikać z takiej sytuacji, zaś również 9,7% respondentów raczej tego nie widziało tego typu zagrożeń.

4. Kontakty z rolnikami w opinii badanych pracowników ODR

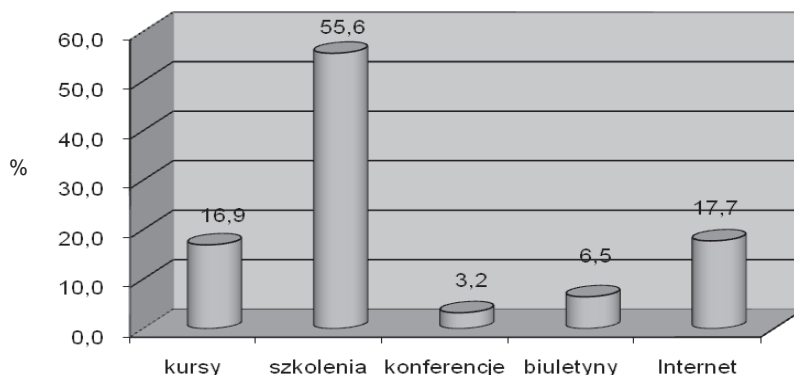
Niektórzy rolnicy, szczególnie z mniejszych gospodarstw, są w większym stopniu predysponowani do grupowych spotkań z doradcami. Są także producenci rolni, dla których doradztwo o charakterze grupowym jest mniej odpowiednie. Wymagają oni bezpośredniego, indywidualnego kontaktu z doradcą. Ważne jest w tej sytuacji, aby doradca potrafił nawiązać kontakt z rolnikami i zdobył ich zaufanie, co pozwoli na wspólne wykorzystywanie przez doradcę doświadczenia oraz najlepszej wiedzy pozwalającej na wsparcie rolników w rozwoju i doskonaleniu ich gospodarstw. Procedury ubiegania się o wsparcie finansowe w rozwoju gospodarstw rolnych są podstawą i dobrą okazją do nawiązywania indywidualnej współpracy doradców z rolnikami. Jak wynika z przeprowadzonych badań 32,3% respondentów stwierdziło, że rolnicy zwracali się z prośbą o pomoc w wypełnianiu wniosków i dokumentacji co rok lub nawet co pół roku (28,2%). Niewiele mniej, 21,8% uważało, że zdarzało się to co 3 miesiące, a 12,9%, że rolnicy sięgali po pomoc nawet co miesiąc. Największa zatem grupa respondentów twierdziła, że rolnicy korzystają z pomocy raz w roku, a tylko 4,8% nie miało zdania na ten temat.

Pracownicy ośrodków doradztwa rolniczego powinni przekazywać rolnikom aktualne informacje, dlatego muszą ciągle doskonalić swoje umiejętności. Ważną kwestią jest sposób dotarcia z informacjami i poradami do odbiorców ale także metody pozyskiwania informacji niezbędnych w pracy z rolnikami. Wśród badanych osób najczęściej uważało (55,6%), że najlepszą rolę w podnoszeniu umiejętności doradców pełnią szkolenia, zaś 17,7% uznało, że dobrą metodą jest internet, a 16,9%, że są to kursy. Niewielka grupa (6,5%) była zdania, że umiejętności można podnosić dzięki wydawanym biuletynom. Natomiast tylko 3,2% twierdziło, że dobre efekty przynoszą konferencje (rysunek 3).

Niezmiernie ważnym problemem jest kwestia tematyki oraz sposobu przekazywania porad. Wśród badanych osób aż 67,7% uważało, że udziela pomocy rolnikom w zdobywaniu wiedzy w zakresie ochrony środowiska. Mniejsza grupa, bo 29,8% doradców twierdziło, że raczej pomaga w tym zakresie. Natomiast 1,6% badanych raczej nie pomaga, a 0,8% doradców nie udzielało pomocy w zdobywaniu wiedzy w tej dziedzinie.

Rysunek 3

Największy wpływ na podnoszenie umiejętności doradców w opinii badanych pracowników ODR (w %)

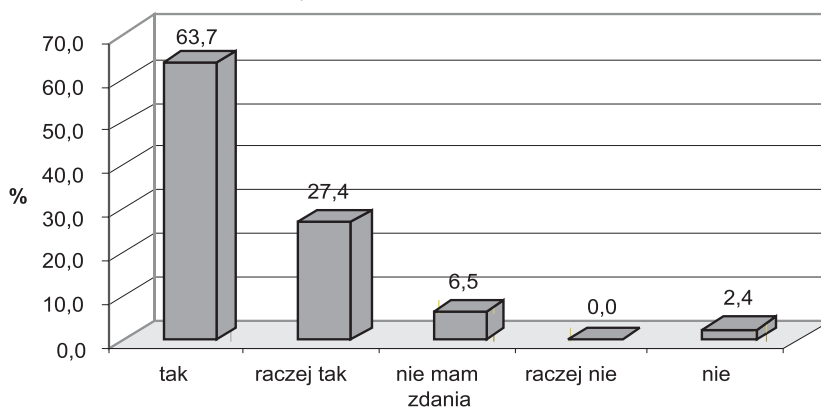

Źródło: Badania własne

Zdaniem badanych doradców, rolnicy potrzebują pomocy w zdobywaniu wiedzy na temat nowych technologii w zakresie jakości produktów. Bardzo liczna grupa doradców, stanowiąca 58,1% udzielała takiej pomocy często, natomiast 37,1% twierdziło, że robi to sporadycznie, a tylko niewielka liczba (4,8%) spośród badanych przyznała, że nie pomaga wcale. Według 63,7% doradców rolnicy chętniej nawiązują z nimi współpracę niż przed wejściem do UE, a 27,4% badanych raczej również odczuło zwiększenie zainteresowania poradami. Tylko nieliczni (2,4%) uważali, że jest inaczej, a 6,5% nie miało zdania (rysunek 4).

Rysunek 4

Częstsze nawiązywanie współpracy przez rolników po integracji z UE w opinii badanych pracowników ODR (w %)

Źródło: Badania własne

Liberalizacja rynku usług doradczych, mająca swój wyraz w pojawianiu się coraz większej liczby komercyjnych form doradztwa (w postaci prywatnych biur doradztwa rolniczego), które konkurują o klientów (rolników) stała się faktem. Spośród badanych pracowników ODR 30,6% raczej obawiało się pojawienia się takich firm, a 21,8% twierdziło, że takie zagrożenie w ogóle nie istnieje. Spośród badanych 19,4% uważało, że raczej nie ma zagrożenia ze strony takich firm i tyle samo (19,4%) zdecydowanie obawiało się pojawienia się prywatnych firm doradczych, natomiast 8,9% respondentów nie miało zdania. W badaniach nie zarejestrowano jednocześnie obaw dotyczących ewentualnego zmniejszania się zainteresowania rolników korzystaniem z pomocy doradców ODR. Wśród badanych doradców 33,1% raczej nie obawiało się zniechęcenia rolników do korzystania z usług ODR, a 25,0% badanych nie obawiało się tego wcale. Jednakże 19,4% badanych uważało, że taka sytuacja raczej może nastąpić, zaś 12,8% nie miało zdania, a 9,7% badanych obawiało się rezygnacji rolników ze współpracy z ODR.

Elementem utrwalającym wzajemne relacje rolników z doradcami ODR mogłoby być wiązanie się partnerów na zasadzie podpisywania umów o stałej współpracy. Mogłoby to stworzyć także podstawy do poprawy poziomu pracy doradczej, a jednocześnie zapewniałoby pewną stabilność relacji i bezpieczeństwo dla obu zainteresowanych stron. Zdaniem 25,0% badanych doradców wprowadzenie podpisywania umów przez rolników z ODR raczej nie miałoby wpływu na jakość świadczonych usług, a 21,8% badanych było co do tego pewnych. Sporo, bo 21,0% respondentów było raczej pewnych tego wpływu, a 17,7% doradców nie miało żadnych wątpliwości. Brak opinii wyraziło 14,5% osób badanych. Opinie były zatem podzielone, a wpływ na to ma zapewne fakt znacznego przyzwyczajenia się rolników do ODR jako instytucji doradztwa rolniczego, która od wielu lat, jako jedyna jednostka, oferowała takie usługi. Inne firmy doradzające rolnikom nie osiągnęły jeszcze poziomu rozwoju, który zagrażałby pozycji rynkowej ODR.

5. Pracownicy ODR wobec zmieniającej się sytuacji gospodarczej na wsi

Oblicze wsi zmienia się coraz bardziej wraz z przemianami ekonomicznymi całej gospodarki kraju. Coraz częściej wieś postrzegana jest jako korzystne miejsce do życia jak i również do prowadzenia działalności gospodarczej, chociaż niekoniecznie rolniczej. W ten sposób wieś coraz bardziej traci swój tradycyjny, chłopski i typowo rolniczy charakter. Procesy te są wspierane poprzez działalność państwowych jednostek doradztwa rolniczego. W związku ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej doradcy raczej spostrzegali poprawę sytuacji ekonomicznej polskiego rolnictwa (40,3%), a 37,1% badanych było o tym całkowicie przekonanych. Niewielu doradców (7,3%) uważało, że obecność w UE raczej nie będzie

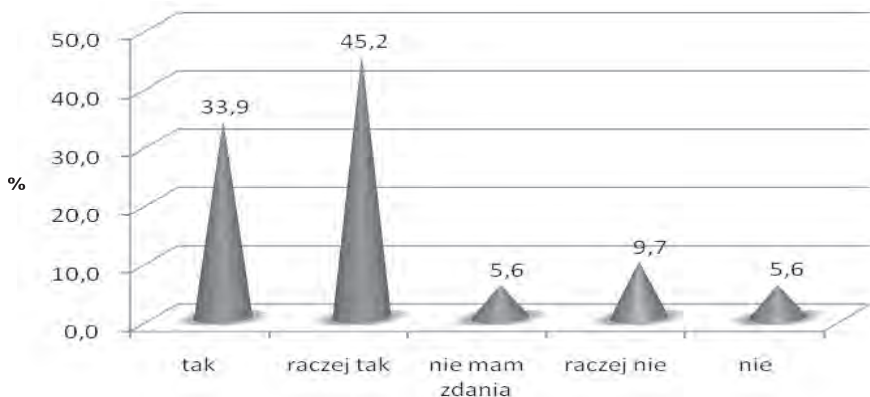
miała na to wpływu, a jeszcze mniejsza grupa (4,8%) uważała, że obecność Polski w UE nie poprawi sytuacji ekonomicznej w rolnictwie. Nie miało zdania na ten temat 10,5% respondentów. Pracownicy badanego ODR w 45,2% uważali jednocześnie, że warunki bytowe samych rolników raczej ulegną poprawie, a 33,9% było tego pewnych. Natomiast nieliczna grupa (9,7%) twierdziła, że przystąpienie Polski do UE raczej nie wpłynie na poprawę warunków bytowych rolników, a 5,6% badanych miało co do tego pewność. Jednocześnie tyle samo osób (5,6%) nie miało zdania (rysunek 5). Nie stwierdzono związku między opiniami na temat poprawy warunków bytowych rolników po integracji z UE a wiekiem i stażem pracy badanych pracowników ODR (tabela 3 i 4). Przynależność do Unii Europejskiej według 47,6% respondentów powinna wpłynąć raczej pozytywnie na wzrost korzyści dla rolników, a 37,9% doradców nie miało co do tego wątpliwości. Nieliczna grupa, która stanowiła 5,6% uważała, że integracja z UE raczej nie przyniesie korzyści rolnikom. Natomiast 4,8% nie miało zdania na ten temat, a 4,0% uważało, że wstąpienie Polski do UE na pewno nie przyniesie korzyści rolnikom.

Jednym z ważnych problemów środowisk rolniczych wsi jest nadmiar zatrudnionych w sektorze rolniczym. Restrukturyzacja wsi i rolnictwa ma szansę na przyspieszenie dzięki wsparciu finansowemu UE, jednak procesy takie niosą zwykle ze sobą korzyści jak i pewne zagrożenia społeczne. Spora grupa pytaných doradców (36,3%) uważała, że w związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej, raczej powinno się zmniejszyć bezrobocie na terenach wiejskich, a 22,6% badanych było tego pewnych. Wśród 17,7% badanych doradców raczej nie widziano możliwości zmniejszenia się bezrobocia wśród rolników. Niewielka grupa 12,1% nie miała zdania na ten temat. Natomiast najmniejsza grupa badanych (11,3%) zdecydowanie uważała, że wstąpienie do UE nie wpłynie na zmniejszenie bezrobocia.

Przemiany obszarów wiejskich kojarzą się najczęściej ze zmianami struktury agrarnej, która w naszym kraju charakteryzuje się dużym odsetkiem małych obszarowo gospodarstw rolnych. Pracownicy WODR w Modliszewicach byli w większości zdania (62,1%), że w Unii Europejskiej przetrwają gospodarstwa o powierzchni przynajmniej 30 ha. Mniej osób badanych (21,8%) uważało, że możliwość taką będą miały gospodarstwa o powierzchni powyżej 10 ha, a 7,3% twierdziło, że mogą to być gospodarstwa o powierzchni przekraczającej 60 ha. Niewielka tylko grupa (4,8%) uważała, że w UE przetrwają gospodarstwa małe o powierzchni do 5 ha, a tylko 4,0% twierdziło, że będą to obszarowo największe gospodarstwa mające powyżej 100 ha.

Rysunek 5

Wpływ przystąpienia do UE na poprawę warunków bytowych rolników w opinii badanych pracowników ODR (w %)

Źródło: Badania własne

Tabela 3

Zależność między opiniami doradców dotyczącymi poprawy warunków bytowych rolników po Integracji z UE a wiekiem respondentów

Poprawa warunków bytowych	Wiek respondentów				Ogółem	
	< 50 lat		> 50 lat		L	%
	L	%	L	%		
Tak	25	33,8	17	34,0	42	33,9
Raczej tak	38	51,4	18	36,0	56	45,2
Nie mam zdania	4	5,4	3	6,0	7	5,6
Raczej nie	5	6,8	7	14,0	12	9,7
Nie	2	2,7	5	10,0	7	5,6
Razem	74	100,0	50	100,0	124	100,0

Źródło: Badania własne

Tabela 4

Opinie dotyczące poprawy warunków bytowych rolników a staż pracy badanych pracowników ODR

Poprawa warunków bytowych	Staż pracy				Ogółem	
	< 20 lat		> 20 lat		L	%
	L	%	L	%		
Tak	29	35,4	13	31,0	42	33,9
Raczej tak	37	45,1	19	45,2	56	45,2
Nie mam zdania	5	6,1	2	4,8	7	5,6
Raczej nie	7	8,5	5	11,9	12	9,7
Nie	4	4,9	3	7,1	7	5,6
Razem	82	100,0	42	100,0	124	100,0

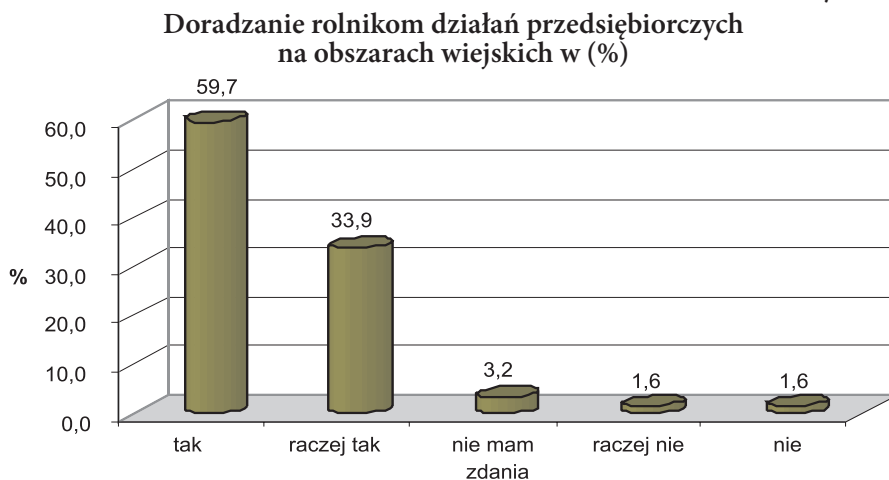
Źródło: Badania własne

Przystąpienie Polski do Wspólnoty Europejskiej zdaniem 46,8% badanych pozwoli na szybsze unowocześnienie naszego rolnictwa, a 43,5% badanych było tego raczej pewnych. Przeciwnie twierdziła nieliczna grupa respondentów 4,0%, a 3,2% nie miało zdania. Zaledwie 2,4% pytanym uważało, że wstąpienie do UE raczej nie będzie miało wpływu na unowocześnienie rolnictwa w Polsce. W badanej populacji doradców przeważały zatem optymistyczne nastroje dotyczące wpływu akcesu do UE na procesy modernizacji rolnictwa.

Podobnie pozytywne postawy respondenci prezentowali w kwestii uaktywnienia ekonomicznego na obszarach wiejskich. Po wejściu do Unii Europejskiej, według 80,6% badanych doradców wzrosła aktywność gospodarcza na terenach wiejskich, z czego 42,7% odpowiedziało „raczej tak”, a niewiele mniejsza grupa badanych (37,9%) była tego całkowicie pewna. Natomiast niewielu doradców 5,6% uważało, że integracja nie miała żadnego wpływu, a 4,0% respondentów raczej nie zauważyło tego. Tylko 9,7% nie miało zdania w tej kwestii. Zdecydowana większość pracowników badanego ODR (93,6%) twierdziła także, że doradza rolnikom rozwój działań przedsiębiorczych na obszarach wiejskich, a zaledwie nieduży odsetek badanych (1,6%) przyznał, że raczej nie doradza rolnikom takich rozwiązań. Tyle samo (1,6%) było tych doradców, którzy zdecydowanie tego nie polecali. Zaledwie 3,2% nie miało zdania na ten temat (rysunek 6). Według większości badanych doradców 71,0% aktywność gospodarcza wykracza poza działalność rolniczą. Tylko 21,7% uważało, że tak nie jest, a 7,3% respondentów nie miało na ten temat zdania.

Funkcjonowanie państwowej jednostki doradztwa rolniczego, jaką jest ODR, nie może być skuteczne bez współpracy z wieloma instytucjami i organizacjami działającymi na tym samym terenie. Na czele wskazywanych jednostek, wokół których koncentruje się współpraca ODR, znalazły się ARiMR oraz samorządy lokalne. Zdaniem aż 96,0% badanych współpracowano z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, a 3,2% respondentów miało taki zamiar i tylko 0,8% nie robiło tego wcale. Oceniając współpracę z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, 49,2% określiło ją jako dobrą, 29,8% jako bardzo dobrą, zaś 18,5% doradców uważało, że kooperacja z ARiMR jest słaba, a 2,4%, że jest bardzo słaba. Największa grupa respondentów – 87,9% przyznała, że współpracuje z samorządami lokalnymi, 8,9% robiło to rzadko, a tylko 3,2% badanych twierdziło, że nie robi tego wcale. Większość doradców oceniało współpracę z samorządami lokalnymi jako dobrą (58,1%) i bardzo dobrą (30,6%). Zaledwie 9,7% badanych uważało, że współpraca ta jest słaba, a 1,6%, że bardzo słaba.

Rysunek 6

Źródło: Badania własne

6. Podsumowanie

Procesy zachodzące w życiu społecznym i gospodarczym powodują wiele zmian w rolnictwie, które z kolei wymuszają nowe podejście do sposobów produkcji. Nowa sytuacja po integracji Polski z Unią Europejską wymaga od mieszkańców wsi podniesienia aktywności ekonomicznej dzięki szerokiej wiedzy o wielu nowych możliwościach unowocześnienia gospodarki. Wynika stąd wniosek, iż największe szanse na rozwój w rolnictwie mają osoby szybko reagujące na dokonujące się zmiany oraz zainteresowane nowoczesnymi rozwiązaniami i gotowe do podnoszenia swoich kwalifikacji. Procesy przemian w rolnictwie uzależnione są od wiedzy środowisk wiejskich o najnowszych możliwościach rozwoju, a więc dla podniesienia poziomu gospodarstw rolnych niezbędny jest sprawny system doradztwa rolniczego.

Z przeprowadzonych badań wynika, że pracownicy WODR w Modliszewicach uznali, że są dobrze przygotowani do wykonywania swojej pracy i posiadają odpowiednią wiedzę i doświadczenie do podejmowania wyzwań wynikających z integracji z Unią Europejską. Większość z nich wiązała także swoją przyszłość zawodową z ODR. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej odnotowano zwiększone zainteresowanie współpracą rolników z doradcami. Związane jest to z pomocą przy wypełnianiu wniosków i niezbędnej dokumentacji, z czym często nie radzą sobie sami rolnicy. Pozycja ODR w środowiskach wiejskich daje podstawy do optymistycznego spostrzegania możliwości konkurowania z nowo powstającymi prywatnymi biurami doradztwa rolniczego, czego wyrazem są postawy

zarejestrowane podczas badań pracowników ŚODR. Badani wyrażali pozytywne opinie o możliwości rozwoju wsi i rolnictwa oraz gospodarstw rolników na terenie ich rejonów działania w wyniku zmian spowodowanych akcesem do UE. Dobrze oceniono możliwości współpracy z instytucjami działającymi na rzecz wsi i rolnictwa, zwłaszcza ARiMR oraz jednostek samorządu lokalnego.

Szansą na rozwój rolnictwa jest wejście Polski do UE. Badani doradcy dostrzegali perspektywę dla poprawy sytuacji ekonomicznej rolnictwa po wejściu Polski w strukturę UE. Większość respondentów wskazywała na możliwą poprawę warunków bytowych rolników, jak również na zmniejszenie się bezrobocia na terenach wiejskich, unowocześnienie rolnictwa i wzrost aktywności gospodarczej na terenach wiejskich dzięki włączeniu kraju w strukturę UE. Szansą na nowy impuls dla rozwoju wsi są programy pomocy finansowej dla rozwoju obszarów wiejskich. Największym uznaniem, zdaniem badanych doradców, cieszyły się porady dotyczące takich programów jak: PROW i SPO. Większość respondentów dostrzegała również duże szanse polskich produktów żywnościowych na skuteczne konkurowanie z produktami importowanymi z zagranicy. Ważną kwestią w szybszym rozwoju gospodarstw rolnych w przyszłości byłoby przekonanie do zalet prowadzenia rachunkowości, czym większość rolników nie jest zainteresowana w opinii badanych doradców. Największe szanse w zjednoczonej Europie będą mieć, zdaniem badanych doradców, gospodarstwa większe, o powierzchni co najmniej 30 ha. Z przeprowadzonych badań wynika również, iż respondenci najchętniej widzieliby ODR jako jednostkę podporządkowaną Ministerstwu Rolnictwa. Badani doradcy ocenili także, że można odnotować wzrost aktywności gospodarczej na terenach wiejskich po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Rozwój przedsiębiorczości będzie szansą dla wielu rolników, których aktywność gospodarcza będzie musiała wykraczać poza działalność rolniczą, bowiem ich zasoby w gospodarstwie nie pozwolą na rozwijanie produkcji rolniczej.

Spostrzeżenia jakie wynikają z przeprowadzonych badań Świętokrzyskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach pozwalają stwierdzić, iż wypracowany system działalności w regionie spełnia swe podstawowe cele i zadania. Dąży się bowiem do jakościowego i ilościowego zwiększenia efektów pracy doradców z rolnikami. Dzięki temu doradztwo staje się elementem sprzyjającym postępowi ekonomicznemu oraz społecznemu i traktowane jest jako niezbędne w dążeniu do unowocześniania, wprowadzania zmian i ogólnego rozwoju rolnictwa.

LITERATURA

1. Kania J., 2007: Doradztwo rolnicze w Polsce w świetle potrzeb i doświadczeń zagranicznych. Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie. Z. 318. Kraków.
2. Matuszak E., 2005: Doradztwo rolnicze po zmianach – wybrane aspekty. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego, nr 4, ss. 14-25.
3. Wiatrak A. P., 2003: Charakterystyka, ocena i kierunki doskonalenia doradztwa rolniczego w Polsce. Wieś i Rolnictwo nr 3/4, ss. 20 – 33.
4. Wiatrak A. P., 2004: Doradztwo rolnicze i doradztwo w zakresie rozwoju obszarów wiejskich w Polsce w procesie integracji europejskiej. Wieś i Rolnictwo nr 2, ss. 142 – 153.

SŁAWOMIR ZAWISZA, WOJCIECH PERON

PRZYGOTOWANIE DO NOWYCH ZADAŃ PO WSTĄPIENIU POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE ŚWIĘTOKRZYSKIEGO OŚRODKA DORADZTWA ROLNICZEGO W MODLISZEWICACH

Słowa kluczowe: rolnictwo, doradztwo, zadania, integracja, Unia Europejska.

STRESZCZENIE

Artykuł prezentuje wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w październiku i listopadzie 2006 roku wśród 124 pracowników WODR w Modliszewicach w województwie świętokrzyskim. Badana kadra ODR pozytywnie oceniła perspektywy rozwoju wsi i rolnictwa oraz gospodarstw rolnych, zwłaszcza większych obszarowo, po włączeniu do struktur UE. Oceniono jako najbardziej pomocne dla finansowania rolnictwa programy PROW i SPO. Z niepokojem badani pracownicy odbierali małe zainteresowanie prowadzeniem rachunkowości przez rolników, dostrzegając zarazem symptomy rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, jednocześnie polecając w swoich poradach takie działania. Wysoko oceniano współpracę z ARiMR oraz samorządem lokalnym na terenie działania badanych doradców. Respondenci wiązali swoją przyszłość z dalszą pracą zawodową w strukturach ODR, nie obawiając się też odchodzenia rolników do konkurencji w postaci prywatnych instytucji doradczych. Równocześnie badani doradcy odczuwali jednak pewne zagrożenie pojawiającą się konkurencją prywatnego sektora doradztwa. Wśród respondentów były podzielone opinie na temat możliwości poprawy sytuacji finansowej tej grupy zawodowej w wyniku integracji z UE. Szkolenia, internet i kursy zostały uznane za korzystne sposoby uzupełniania wiedzy, niezbędnej w kontaktach z rolnikami. Ważnym elementem pracy doradczej było wsparcie w wypełnianiu wniosków o dofinansowanie ze środków UE, realizowane najczęściej raz lub dwa razy w roku dla każdego klienta.

SŁAWOMIR ZAWISZA, WOJCIECH PEROŃ

PREPARATIONS FOR NEW TASKS AFTER HAVING ENTERED THE EUROPEAN UNION
BY POLAND ON THE EXAMPLE OF ŚWIĘTOKRZYSKIE AGRICULTURAL COUNSELING
CENTER IN MODLISZEWICE

Key words: agriculture, counseling, tasks, integration, European Union.

SUMMARY

The article deals with results of surveys carried out in October and November in 2006 among 124 counselors of WODR in Modliszewice in the Świętokrzyskie Province. The surveyed ODR staff were of positive opinions on the subject of development prospects for agriculture and rural areas, especially those bigger ones, after having been incorporated into the structures of the European Union. According to the respondents the most supportive programs for financing agriculture were PROW and SPO. The counselors were concerned about too little interest, on the part of farmers, in dealing with accountancy, however, they said it was impossible not to notice symptoms of growing enterprise in rural areas, which they strongly recommended. Cooperation with ARiMR and local authorities, in the areas in question, was fairly appreciated by the respondents. They associated their future career with employment in ODR structures, not being afraid to face competition from other counseling centers. However, the counselors were aware of the competition on the part of the private counseling sector. The opinions about likelihood of improving their financial situation in result of membership in the EU were divided. Trainings, the internet and courses were considered as the most advantageous ways of acquiring knowledge necessary for interacting with farmers. A very important element of the counselor's job was support for applying for financial means from the European Union funds, usually realized one or two times a year for each client.